

veščnik

Letnik XXIV.

Celovec, petek, 4. april 1969

Štev. 13 (1397)

Vsem braicem, in
sotrudnikom
zadovoljne
velikonočne
praznike
želita
uredništvo in
uprava

veščnik

Konferenca o vojnih zločinih

V Moskvi se je prejšnji teden zaključila mednarodna konferenca, na kateri so predstavniki raznih držav razpravljali o raznih oblikah vojnih zločinov in zločinov proti človeštvu. Konferenca je svoje delo končala s sprejetjem vrste resolucij, v katerih so udeleženci zavzeli stališče k načelnim in aktualnim vprašanjem.

Tako je bila med drugim sprejeta resolucija, ki obtožuje Ameriko, da nadaljuje v Vietnamu zločine proti človeštvu; hkrati vsebuje ta resolucija tudi obsodbo Izraela zaradi zločinov proti sosednim arabskim dr-

žavam ter obsodbo Grčije oziroma njenega sedanjega režima zaradi očitnega kršenja človekovih pravic. Druga resolucija, sprejeta na moskovski konferenci, pa poziva vse države, naj podpirajo resolucijo, ki jo je lani novembra sprejela glavna skupščina OZN in ki zahteva nadaljevanje zasledovanja vojnih zločincev in zločinov proti človeštvu.

Pri glasovanju o dokumentih konference je prišlo med udeleženci do večjih nasprotij. Tako je na primer romunska delegacija izjavila, da ni pooblaščen podpisati resolucije, pač pa romunska vlada podpira resolucijo OZN o vojnih zločinih in zločinih proti človeštvu ter obsoja ameriški napad v Vietnamu. Prav tako je podpis resolucij odklonila zahodnonemška zastopnica, medtem ko je konferenca zavrnila njen predlog, naj bi se ustanovil mednarodni mehanizem, ki bi branil majhne države pred svojimi močnejšimi sosedi. Hkrati je zahodnonemška delegatka zavrnila obtožbe Vzhodne Nemčije, da je Bonn preveč popustljiv do neonacistov.

Socialistična internacionala zasedala na Dunaju

Minulo nedeljo so se na Dunaju sestali vodilni predstavniki evropskih socialističnih in socialdemokratskih strank, vključenih v socialistično internacionalo. Konferenco je vodil predsednik te mednarodne socialistične organizacije dr. Bruno Pittermann. V socialistični internacionali je povezanih zdaj že 51 socialističnih strank vsega sveta, ki imajo skupno 15 milijonov članov, opirajo pa se na podporo več kot 70 milijonov volivcev.

Na dunajski konferenci so bila v ospredju vprašanja evropske enotnosti, razpravljali pa so tudi o krizi na Srednjem vzhodu in je zato sodelovala tudi delegacija iz Izraela.

Udeleženci konference so ostro kritizirali francoskega predsednika de Gaullea, češ da z nasprotovanjem sprejemu novih držav v EGS zavira proces evropske integracije. Splošno so se na konferenci zavzeli za to, da bi nadaljevali politiko odpravljanja napetosti v Evropi in so v tej zvezi zavzeli pozitivno stališče tudi do nedavnega predloga držav varšavskega pakta za sklicanje posebne konference o evropski varnosti.

Konkretnih sklepov pa na konferenci niso sprejeli, ker je bilo to srečanje več ali manj le informativnega značaja.

Razgovori o Vietnamu

so stopili v novo fazo

Za današnji položaj v Vietnamu so vsekakor značilna naslednja dejstva: Trenutna spomladanska ofenziva južnovietnamske osvobodilne fronte samo že enkrat povsem jasno dokazuje, da ljudstva, ki se bori za svojo svobodo in neodvisnost, tudi z najmodernejšo vojno tehniko ni mogoče premagati; o tem pričajo številni vojaški uspehi, prav tako ali morda še bolj pa širjenje političnega vpliva, saj je osvobodilna fronta že na obsežnih predelih južnovietnamskega ozemlja vzpostavila svojo lastno ljudsko oblast ter je v mnogih krajih celo že izvedla prave volitve v pokrajinske in občinske odbore. Po drugi strani pa je v Ameriki začelo prodirati spoznanje (ne nazadnje spričo visokih človeških žrtev, saj je v Vietnamu padlo že več ameriških vojakov kot svoječasnno na Koreji), da vojaška rešitev problema ne pride več v poštev in je zato treba iskati možnosti za politično reševanje.

Vsa ta dejstva in spoznanja se razumljivo odražajo tudi na konferenci v Parizu, kjer se še vedno brez vidnejših uspehov teden za tednom vsedejo za zeleno mizo predstavniki Amerike in Severnega Vietnama ter saigonske vlade in osvobodilne fronte iz Južnega Vietnama. Za javnost se ti razgovori izčrpavajo predvsem v medsebojnih očitkih in obtožbah, tako da — sodeč po uradnih poročilih — o kakem bistvenem napredku doslej ne more biti govora.

Toda pariški razgovori se ne omejujejo le na uradne seje četverne konference, marveč že od vsega začetka v veliki meri potekajo tudi na ravni „zasebnih pogovorov“ v raznih predmestnih vilah Pariza, kjer stanujejo predstavniki posameznih delegacij. In ravno v tem „zasebnem ozračju“ je po zagotovitvi političnih opazovalcev uspelo doseči marsikateri napredek, o čemer pa javnost seveda še ni bila uradno obveščena in je zato navezana le na različne domneve in ugibanja.

Takemu „begu“ iz konferenčne dvorane v „privatno sfero“ je zlasti naklonjena Amerika, ki ji je očitno neprijetno, da bi pred široko mednarodno javnostjo priznala neuspeh svoje politič. in predvsem vojaške avanture v Vietnamu. Nedavni predlog južnovietnam. predsednika Van Thieuja glede „privatnih“ pogovorov med saigonskim režimom in osvobodilno fronto gotovo ni zrasel na njegovem zelniku, marveč je v ozadju treba vi-

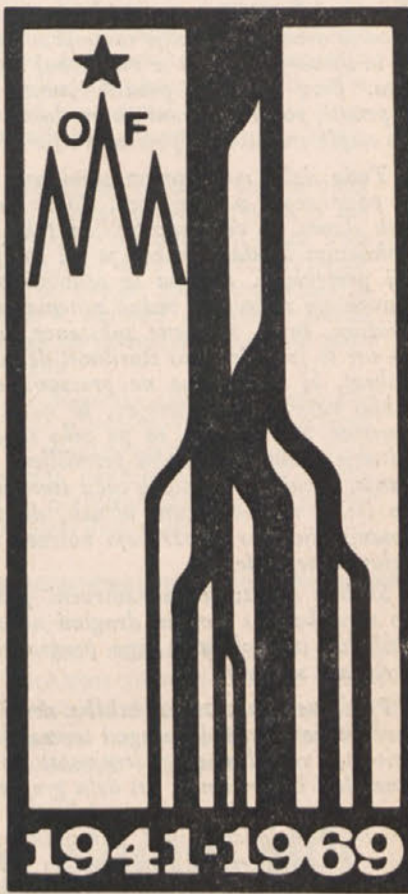
deti željo Washingtona, ki bi se sicer rad sporazumel o „častni rešitvi“, vendar mora pri tem varovati svoj prestiž.

Kakor je bilo pričakovati, so zastopniki osvobodilne fronte in Severnega Vietnama tak predlog — vsaj na zunaj — odločno zavrnili. Če hoče Amerika zares rešiti južnovietnamsko vprašanje — so poudarili — potem mora začeti neposredna pogajanja z osvobodilno fronto, ki je edini zakoniti predstavnik južnovietnamskega ljudstva in popolnoma pristojen za rešitev vseh vprašanj, ki zadevajo Južni Vietnam.

Kljub tej odločni zavrnitvi saigonskega predloga pa v političnih krogih prevladuje mnenje, da v resnici tudi zastopniki osvobodilne fronte in Severnega Vietnama ne odklanjajo povsem take osebne kontakte. Zato so prepričani, da so pogovori o Vietnamu medtem že stopili v novo fazo.

Umrli je Dwight D. Eisenhower

V ponedeljek se je takorekoč vsa svetovna javnost poslovila od bivšega ameriškega predsednika in velikega zmagovalca iz druge svetovne vojne generala Dwighta D. Eisenhowerja, ki je prejšnji teden umrl v starosti 78 let. Na desetine vodilnih državnikov se je za to priložnost zbralo v Washingtonu, mnogi milijoni ljudi pa so pogrebne svečanosti spremljali po televiziji.

Štajerska in Koroška v revoluciji

Letošnja osrednja proslava slovenskega naroda bo pod naslovom ŠTAJERSKA IN KOROŠKA V REVOLUCIJI dne 27. aprila v Velenju. Proslave se bo udeležil tudi predsednik Tito, kateremu bodo predstavniki občin, po katerih ozemlju je pred 25 leti potekal legendarni pohod XIV. divizije, predali spominsko plaketo.

Enakopravnost v vsakdanji praksi

Komisija izvršnega sveta SR Slovenije za mejna vprašanja je prejšnji teden obravnavala položaj in problematiko narodnih manjšin v Sloveniji; seje so se udeležili tudi predstavniki italijanske manjšine s Koprškega ter madžarske manjšine iz Prekmurja.

Na tej seji je komisija poudarila, da se s prizadevanjem za enakopravnost italijanske in madžarske manjšine v Sloveniji uresničujejo osnovna politična načela, na katerih temelji demokratična in samoupravna družba ter krepijo tiste sile, ki se v mednarodnih odnosih zavzemajo za prijateljsko sodelovanje s sosednjimi narodi in državami. „Zato so potrebne vedno nove pobude in stalna skrb vseh političnih in družbenih dejavnikov, da se enakopravnost nenehno zagotavlja v vsakdanji družbeni praksi.“

Nedvomno je — pravi poročilo o tej seji — da republiška ustava, zakonska določila in občinski statuti, ki urejajo manjšinska vprašanja, zajemajo vsa bistvena območja družbenega življenja manjšin in jim zagotavljajo polno enakopravnost in narodnostni razvoj. Tudi začasna navodila, ki se nanašajo na dvojezično poslovanje v upravi in sodstvu, so v praksi v glavnem pokazala svojo vrednost, pa jih bo treba čimprej nadomestiti s stalnimi zakonskimi

določili. Pri tem delu bo koristno in potrebno vsestransko sodelovanje predstavnikov manjšin.

„Dvojezičnost se je dokončno uveljavila na vsem ozemlju Slovenije, kjer žive narodnosti. Zato je treba še bolj okrepiti vse tiste ustanove, ki dvojezičnost zagotavljajo, in poskrbeti za njihovo najracionalnejše financiranje. Sem sodi predvsem organizacija dvojezičnega in manjšinskega šolstva, predšolskih vzgojnih institucij, dvojezično poslovanje v uradih in na sodiščih ter kulturnoprosvedna dejavnost manjšin. Vsem tem institucijam je republika Slovenija že v preteklosti zagotavljala znatno materialno pomoč. Vendar na teh območjih obstoje še znatne potrebe. Zato bo treba stremeti za tem, da se dajatve za potrebe narodnosti povečujejo v skladu s povečanim narodnim dohodkom, h kateremu s svojo dejavnostjo prispevajo tudi manjšine.“

Vso moralno in materialno podporo — je ob koncu ugotovila komisija — zasluži tudi povezovanje manjšin s svojim matičnim narodom. Z dosedanjim delom na tem področju so manjšine postale nena-domestljiv dejavnik v posredovanju kulturnih dobrin med sosednjimi narodi in državami. Zato se je komisija zavzela za nadaljnje pospeševanje teh stikov.

Svetovni zdravstveni dan

V ponedeljek prihodnjega tedna — 7. aprila bomo spet obhajali Svetovni zdravstveni dan. Za to priložnost je glavni ravnatelj Svetovne zdravstvene organizacije dr. M. G. Candau objavil posebno poslanico, iz katere povzemamo tudi naslednje misli:

Možje in ženske so na splošno ustvarjalci napredka in razvoja. Pač pa so brez človekovega sodelovanja material, denar in stroji neplodna orodja. Med cilje razvoja sodita zdravje in ustvarjalnost, ki se med seboj izpopolnjujeta. Brez zdravja produktivnost ne more uspevati, po drugi strani pa produktivnost lahko najde sredstva in poti za boljše zdravje.

Toda delo, na katerem sloni ustvarjalnost, je povezano z nevarnostmi. Razen nesreč človek danes ni več izpostavljen tako usodnim poklicnim škodam, kakor je bil to še v zadnji preteklosti. Pač pa se osnovni pogoji za človekovo zdravje še vedno zanemarjajo. Prah, vročina, hrup, strupene substance, utrujenost — vse to izpodkopava storilnost delavca. Tehnokrat, ki misli samo na proizvodne pogoje, lahko razvije vrste strojev, ki sicer dosežejo izvrstno proizvodnjo, so pa zelo škodljive za zdravje. Tako torej slabo premišljena prizadevanja, ki naj bi privedla k večji storilnosti, lahko imajo nenameravani učinek, da storilnost zmanjšujejo, ker povzročajo bolezni in s tem delovne nezgode.

Skrbno načrtovan zdravstveni program se bo torej bavil s temi in drugimi nevarnostmi, dosledno izpolnjevanje tega programa bo pospeševalo zdravje.

Poklicna zdravstvena oskrba skrbi za preprečevanje bolezni in nezgod ter za izboljšanje delovne zmogljivosti. Utrujenost je možno zmanjšati in enoličnost pri delu preprečiti. Delavec pa mora biti za svoje delo tudi posebno izbran. Sodelovanje med zdravniki, bolniškimi sestrami, skrbniki, inženirji in arhitekti in zdravstvu lahko prispeva k duševnemu in telesnemu ugodju delavca.

Toda tako v visoko razvitih deželah kakor v deželah v razvoju — kjer je industrializacija pomemben faktor gospodarskega procesa

Razveseljivo stanje hranilnih vlog

Prejšnji teden — 27. marca 1969 — so hranilne vloge v Avstriji prvič presegle vsoto 100 milijard šilingov ter so predstavljale že skoraj polovico avstrijskega narod. dohodka.

Kako močno so hranilne vloge naraščale v zadnjih letih, kaže naslednja primerjava: ob koncu leta 1951 so hranilne vloge znašale nekaj manj kot tri milijarde šilingov, kar je bilo 5 odstotkov takratnega narodnega dohodka; l. 1963, torej dvanajst let pozneje, so hranilne vloge dosegle že 50 milijard šilingov, to je bila približno tretjina narodnega dohodka; v zadnjih petih letih pa se je ta vsota podvojila, kajti hranilne vloge so narasle na 100 milijard šilingov in predstavljajo zdaj že skoraj polovico avstrijskega narodnega dohodka.

V letu 1967 so se hranilne vloge povečale za 9,1 milijarde šilingov, lani so narasle za 10,5 milijarde šilingov, letos pa je že samo v prvih dveh mesecih znašal porast 2,8 milijarde šilingov. Pri sedanjem stanju hranilnih vlog pride povprečno na vsakega Avstrijca 13.700 šilingov. Pri tem uspešnem razvoju pa je značilno tudi dejstvo, da posebno močno narašča delež dolgoročno vezanih vlog, ki predstavljajo zdaj že okroglo eno tretjino celotnih hranilnih vlog.

Avstrijski kreditni zavodi hočejo pomembni dogodek, ki so hranilne vloge prvič presegle vsoto 100 milijard šilingov, proslaviti s tem, da bodo vsakega otroka z avstrijskim državljanstvom, rojenega 27. marca 1969, obdarili s hranilno vlogo v višini 1000 šilingov. Za izstavitve tozadevne hranilne knjižice je treba zaprositi do 14. maja t. l., in sicer je to možno pri vsakem kreditnem zavodu v Avstriji.

— je treba še zelo veliko napraviti. Poklicne bolezni so v mnogih deželah dolgo časa sodile med naloge uprave. Šele po prvi svetovni vojni so spoznali, da industrijski problemi, kot so bolezni, ne poznajo meja in zahtevajo mednarodno sodelovanje. Leta 1919 je bila soglasno ustanovljena Mednarodna organizacija dela (ILO), ki bo torej letos obhajala svojo petdesetletnico. Svetovna zdravstvena organizacija je z Mednarodno organizacijo dela tesno in plodno sodelovala na mnogih področjih, kjer imata zdravje in delo skupne ali paralelne interese.

Lani je Svetovna zdravstvena organizacija obhajala svoj 20. rojstni dan. Torej je zelo razveseljivo, da ob letošnjem svetovnem zdravstvenem dnevu čestitamo starejšemu članu družine Združenih narodov k petdesetletni odlični dejavnosti.

Skrbi bolniške blagajne

Čeprav so se prispevki za bolniško blagajno spet povišali, se bolniške blagajne nahajajo stalno v finančnih skrbeh. To velja tudi končno za koruško pokrajinsko bolniško blagajno, ki je za leto 1969 predvidela primanjkljaj v višini 1,1 milijona šilingov. Njeni izdatki za bolnišnice se bodo povišali od 86 na 106 milijonov šilingov, izdatki za zdravila od 49 na 51 milijonov šilingov, zdravniški honorarji od 84 na 90 milijonov ter honorarji zobozdravnikov od 32 na 37,5 milijona šil.

Turistični načrti za Jadran

Pod vodstvom znanega poljskega arhitekta Ciborovskega je skupina 200 jugoslovanskih in 70 tujih urbanistov in arhitektov iz sedmih evropskih držav s pomočjo programa Združenih narodov za razvoj izdelala obsežne načrte za razvoj krajev ob južnem Jadranu.

Gre za območje od Hvara do Ulcinja, to je za obalo v dolžini 1200 kilometrov, kjer živi danes približno pol milijona ljudi. Na podlagi načrta, ki nosi ime „Južni Jadran“, naj bi se to ozemlje vsestransko razvilo. Ker imajo tamkajšnji prebivalci zelo skromne dohodke in žive večinoma od kmetijstva, naj bi jim v bodoče zagotovili delo predvsem v turizmu, kajti do leta 1990 naj bi bilo na tem turističnem območju že 600.000 turističnih

postelj. Hkrati pa bi se razvijale tudi druge gospodarske panoge, kajti načrt predvideva med drugim rafinerije olja, petrokemijo, metalurgijo in podobne objekte.

S tem projektom, ki bi ga v prihodnjih 20 do 25 letih morali uresničiti vsaj do 75 odst., bi dosegli skladen socialno-gospodarski, funkcionalni in prostorski razvoj tega območja. Pri aktiviranju čimveč naravnih in drugih zmogljivosti bi upoštevali naravne lepote krajev in kulturno dediščino prebivalstva, ki naj bi se v tem obalnem pasu od sedanjega pol milijona povečalo na milijon ljudi.

S podobnimi načrti, kot so bili izdelani za južni Jadran, pa se bavijo tudi občine na področju severnega Jadrana. Ta načrt naj bi obsegal področje od Trogira do jugoslo-

vansko-italijanske meje; vseboval bi regionalni in splošni načrt ter podrobne prostorske načrte za jadranski pas, prav tako pa tudi za Gorski kotar in Liko s Plitvičkimijezeri.

Področje, ki ga bo obsegal načrt za severni Jadran, je večje, kot ga zajema načrt za južni Jadran. Zaobjel bo 19.500 kvadratnih kilometrov z več kot milijon prebivalci. Na tem področju je zdaj v raznih objektih od hotelov do zasebnih prenočišč kakih 300 tisoč turističnih postelj, z izvedbo predvidenega načrta za severni Jadran pa menijo, da bi bilo tu mogoče pridobiti več kot 1,2 milijona postelj, kar bi bil vsekakor velikanski uspeh pri razvoju turizma v teh krajih.

Načrt bodo finansirale komunalne enote teh krajev, poleg tega pa bodo predlagali tudi posebnemu skladu Združenih narodov za razvoj, da sodeluje pri izvedbi tega programa.

AFRIKA IN KATOLIŠKA CERKEV:

Tudi potrpežljivost ima svoje meje

V svojem stremljenju, da bi utrdil stike s tako imenovanim „tretjim svetom“, se bo papež Pavel VI. — kakor smo v našem listu že kratko poročali — napotil na obisk v Afriko. Gre pri tem za precej važen dogodek, če pomislimo, da katolicizem v Afriki doslej ni bil poglavitno kako globokih korenin. Šele pred kratkim so Afričani dobili svoje prve škofove, sicer pa se še spominjajo belih katoliških misijonarjev, ki so bili le prečesto zavezniki kolonialnih gospodarjev, guvernerjev in častnikov. Toliko bolj bo zato važno, kar bo papež tokrat v Afriki povedal Afričanom oziroma, kar bo od tam povedal svetu. In to ne toliko v smislu oziroma s stališča neke določene že dosežene modernizacije katoliške prisotnosti na črnem kontinentu, marveč predvsem v zvezi z nekaterimi temeljnimi vprašanji, ki jih ta mora rešiti.

To papežev potovanje bo potekalo v izjemno težkem trenutku za Afriko, v trenutku krize,

ko so se vsa njena politična in družbena vprašanja zaostriala do skrajnih meja. Med vsemi tremi kontinenti, ki so bili izpostavljeni kolonizaciji, je Afrika tista, kjer so sledovi neusmiljenosti kolonizatorjev ostali najbolj vidni. Dekolonizacija ter proces uresničevanja neodvisnosti pa sta se komaj dotaknila te stvarnosti. Zelo malo ali pa nič se ni spremenilo v odnosih afriške politične in gospodarske odvisnosti. Številne afriške dežele so prišle pod morda ne tako viden in brutalen, zaradi tega pa nič manj neusmiljen in dramatičen sistem izkoriščanja, če upoštevamo bedo, zaostalost in lakoto, ki še vladajo v njih.

Vse to pa se ne dogaja zaradi neke zlobne in nerazumljive usodnosti. Razlogi so zelo jasni: gre za znani pojav mehanizma imperialističnega tržišča, ki ropa poljedelsko bogastvo teh dežel po sistemu najnižjih cen; nadalje so tu razne oblike „pomoči“ z navdihom miloščine, investicije na osnovi ogromnih dobičkov mednarod-

nih monopolističnih družb in pa nezaustavljivo grabljenje rudnega bogastva v teh deželah. In kot bi to ne zadostovalo, so tu še skupine privilegiranih domačinov, vojaške kaste, pripadniki požrešne in parazitske mlade „buržoazije“, ki skuša ohranjovati stare odnose izkoriščanja in se v tem pogledu objektivno postavlja na stran belih sovražnikov in izkoriščevalcev ljudstva.

Nemogoče je, da bi papež vsega tega ne opazil. Nemogoče pa je, da bi ne opazil tudi vseh tistih pozitivnih tokov, ki pretresajo Afriko, da bi ne opazil nadvse perečih vprašanj, ki si jih afriške množice zastavljajo, in pa klitja določene zavesti, ki utrjuje in povezuje vprašanja njihove borbe za nacionalno osvoboditev z vprašanji socialne emancipacije. Onkraj meja Ugande, ki jo bo obiskal, bi utegnili videti celo trupla na vsehalih obešenih patriotov v Salisburiju, nižje proti jugu pa taborišča za črno „čredo“, ki so jih postavili južnoafriški rasisti. V Angoli

in Mozambiku krvavo razdejanje portugalskega fašizma, ki se skljuje na katolicizem.

Ali bo o tem spregovoril kaj več kot samo očetovsko besedo? Ali bo s svojo besedo podprl one, ki se proti vsemu temu bore? Spričo nove vloge, ki bi jo katoliška cerkev hotela imeti v svetu, bi bilo pričakovati, da bo tako storil. Toda, ko se je bil napotil v Indijo, so prav tako obstajala podobna upanja; ostalo pa je vse le pri dobrih očetovskih besedah. Ob njegovem potovanju v Latinsko Ameriko je to upanje bilo manjše. Toda zdaj, ob svojem obisku kontinentu, ki je doslej bil sinonim najbolj okrutnega kolonialnega izkoriščanja, bi takega upanja ne smel več razočarati. Tega bi ne smel zaradi političnega položaja v svetu, zaradi katoliških vernikov v Afriki, zaradi nove vloge katoliške cerkve, kakor tudi zaradi svojega ugleda samega. Zakaj tudi za katoličane čednost potrpežljivosti velja samo do neke razumljive človeške meje.

POŠIROKEM SVETU

DUNAJ. — Zadnje nedeljo je bila na Dunaju enodnevna posvetovalna konferenca socialistične internacionale, na kateri so sodelovali vodilni predstavniki socialističnih oziroma socialno demokratičnih strank iz raznih evropskih držav in iz Izraela. V ospredju te konference so bila vprašanja evropske integracije ter je bila v tej zvezi ostro obsojena „trmasta politika“ francoskega predsednika de Gaulle. Med drugim so socialistični voditelji razpravljali tudi o nedavnih pobudi držav varšavskega pakta glede evropske varnosti ter — kakor je izjavil predsednik socialistične internacionale dr. Bruno Pittermann — zavzeli pozitivno stališče do tega vprašanja.

WASHINGTON. — Iz vodilnih ameriških krogov je bilo v zadnjem času že ponovno slišati izjave, ki dovolj jasno pričajo, da Amerika v Vietnamu ne računa več z vojaško zmago, marveč želi doseči „politično“ rešitev. Pri tej politični rešitvi ameriški voditelji vedno bolj nagibajo h temu, naj bi v Saigonu prišlo do vladne koalicije, v kateri bi bila zastopana tudi južnovietnamska osvobodilna fronta.

KARAČI. — General Jahija Kahn, ki je prejšnji teden prevzel od Ajuba Kana vso oblast v Pakistanu, je postal novi pakistanski predsednik. Predsedniško funkcijo bo opravljal, dokler ne bodo pripravili nove pakistanske ustave. Med prvimi ukrepi novega predsednika je boj proti korupciji. General Jahija Kahn je namreč napovedal, da bodo podkupljive vladne funkcije aretirali in se bodo morali zagovarjati pred sodiščem.

PRAGA. — Ko je med nedavnim svetovnim hokejskim prvenstvom češkoslovaško moštvo dvakrat premagalo sovjetsko ekipo, je prišlo v Pragi in drugih mestih Češkoslovaške do velikih demonstracij, ki so imele deloma izrazit protisovjetski izraz. Med drugim je bil uničen tudi sedež sovjetske letalske družbe ter je škoda, ki so jo povzročili demonstranti, dosegla več milijonov kron. V zvezi s temi demonstracijami je moskovska „Pravda“ ostro kritizirala češkoslovaško vodstvo, pa tudi češkoslovaško notranje ministrstvo je v svojem poročilu ugotovilo, da dogodki niso imeli nič skupnega z narodno in športno manifestacijo, marveč so jih razni provokatorji in kriminalni elementi zlorabili za protisovjetsko histerijo. V bodoče bo policija odločno ukrepala, da prepreči take izgrede.

DUNAJ. — Na podlagi poročila, ki ga je objavilo vodstvo Avstrijske sindikalne zveze, je bilo lani v Avstriji najmanj stavk po letu 1951. Skupno so zabeležili po podjetjih 53.365 stavkovnih ur (leta 1966 jih je bilo 570.846 in leta 1967 tudi še 131.285). Pri vseh stavkah je bilo udeleženi 3129 delavcev in nameščencev (1966: 120.922, 1967: 7496), tako da odpade povprečno na osebo 17 ur in 3 minute stavkovnega časa (leta 1966: 4 ure in 43 minut, 1967: 17 ur in 30 minut).

SAIGON. — Vojna v Vietnamu se v zadnjih dneh spet nevarno zaostrojuje ter so žrtve na obeh straneh iz dneva v dan večje. Čeprav za zadnji teden podatki še niso bili objavljeni, so ameriške izgube v Vietnamu že prej bile večje kot v svojevremeni korejski vojni, kjer je v treh letih padlo 33.629 ameriških vojakov. V Vietnamu pa je od 1. januarja 1961 do srede marca padlo že najmanj 33.529 ameriških vojakov, ne da bi pri tem številu bili upoštevani ranjenci, ki so pozneje podlegli ranam.

BONN. — Številna zahodnonemška mesta so ob koncu zadnjega tedna zajele obsežne demonstracije, ki jih je — kakor vsako leto v tem času — organiziral tako imenovani odbor za demokracijo in razorožitve. Na protestnih zborovanjih so demonstranti zahtevali, da je treba priznati sedanjo ozemeljsko razdelitev v Evropi. Nadalje so se zavzemali za priznanje Vzhodne Nemčije, za podpis pogodbe o prepovedi jedrskega orožja, za zmanjšanje vojaških izdatkov in za sklicanje konference o evropski varnosti.

PARIZ. — Francija je obtožila Veliko Britanijo, da poskuša Francijo odtrgati od njenih partnerjev v Evropski gospodarski skupnosti. Ta obtožba je izražena v dokumentu, ki ga je objavilo francosko ministrstvo za informacije in ki pojasnjuje francosko stališče glede krize v britansko-francoskih odnosih in v zahodnoevropski uniji.

LAUSANNE. — V intervjuju za lausanski list „Tribune“ je vodja ameriških črnecv Stokley Carmichael izjavil, da Amerika letos ne bo doživela novega „vročega poletja“. Ameriški črnici — je dejal — se ne spuščajo več v spontane akcije, marveč se zdaj organizirajo metodično in brez naglice.

KAIRO. — Ob tisočletnici nastanka Kaira so se v egiptovski prestolnici začele slovesnosti, ki bodo trajale skoz več mesecev. Predsednik Naser je otvoril mednarodni seminar, na katerem sodelujejo znani stveniki iz mnogih držav sveta.

Srčna kultura

jedro naše notranjosti

Prav imajo tisti, ki trdijo, da smo danes ljudje pretežno iztrgani iz svoje notranjosti in močno zaposleni z množico zunanjih dnevnih skrbi, dolžnosti, odgovornosti, načrtov in opravil. Ali je potem čudno, če zaradi tega večkrat pozabljamo na svojo lastno človeško jedro, na svojo notranjost ter na človeško vrednost tistih, ki imajo z njimi dnevno opraviti? Ali je tedaj čudno, če smo v svojih številnih odnosih do sočloveka, soljudi, tolikokrat neverjetno puisti, prazni in človeško odsotni?

Zivimo v posevem resničnih in dosti pisanih življenjskih skupnostih, kot so n. pr. družina, razni delovni kolektivi, politične organizacije itd., toda v vsem tem še ni nobenega zadostnega jamstva, da smo si med seboj zares topli in pristni. Kolikokrat smo prav v teh skupnostih drug drugemu neznansko odtujeni in nas družijo le zunanje vezi družbenih sožitij.

Prav gotovo ni tako stanje v človeških odnosih samo naša posebnost, temveč so to stvari, ki mučijo danes še marsikoga po svetu. Lahko rečemo, da je vprašanje človeških odnosov eno osrednjih vprašanj sodobnega življenja in to prav zaradi velikanskih tehničnih in družbenih premikov.

Glavna naša naloga torej naj bo, da razmislimo, kako bi svoj odnos do soljudi izboljšali. Gre za to, da bi začeli ljudi okoli sebe bolj razumovati in spoštovati; gre za to, da bi naši stiki z ljudmi postali zares bolj zdravi in bi tako bolj osrečevali nas in tiste, ki nas z njimi družijo kakršnakoli vez.

Naloga ni niti lahka, niti ozka. Saj so medsebojni človeški odnosi tako številni in tako sestavljeni, da bi jih zlepa ne mogli vseh v krajšem času obravnavati. Na kaj bi zaenkrat osredotočili svojo pozornost?

Med prvimi bi se lotili naših medsebojnih odnosov, ki so splošnega značaja in zadevajo prav vsakega. Tako najsplošnejše vprašanje naših odnosov do sočloveka je vprašanje olike, to je vljudnosti ali — kakor tudi rečemo — vprašanje kulturnega odnosa do človeka sploh.

Ze dolgo ni to samo vzgojno vprašanje, ki bi se tikalo le otrok in mladine in na kar bi odrasli lahko sproti pozabljali. Prav tako je premalo, če se spominimo tega odnosa le takrat, ko se npr. budujemo na nekulturno postrežbo v gostinskem ali trgovskem obratu in podobno. Olikan in kulturen do soljudi pač tudi ni tisti, ki se poteguje za oliko in kulturnost predvsem takrat, ko je sam prizadet. Olike ali lepo vedenje je človekova lastnost, ki zajema celotnega človeka in vključuje njegov moralni čut — torej je notranja zadeva vsakogar.

Vljudnost, obzirnost, takt — to so pojmi za tisto, čemur pravimo s tujo besedo „bon ton“, to je olikano lepo vedenje. Olikan človek svoje vedenje vsklaja s tistimi pravili, ki mu pomagajo, da svojo omiko izrazi tudi v primernih zunanjih oblikah, kadar občeje z ljudmi. Gre torej za tisto vljudnost, ki izvira iz notranjega prepričanja in ni samo formalna, samo zunanji izraz priučenih oblik bonton. Kdor je obziren, prijazen in vljuden, se zna vesti zmerom in poudariti ter tudi ni v zadregi, če ne pozna vseh zadevnih predpisov.

Se v nečem si moramo biti na čistem: Olike se ne kaže samo v odnosih do ljudi, do družbe; človek mora biti olikan tudi tedaj, ko je sam. Merilo njegove olike je tudi njegov odnos do narave, do živali in celo do neživih stvari. Kdor se ne počuti neprijetno, če ni negovan, umit, obrit, počesan, čisto oblečen in podobno, takemu je težko dopovedati, kaj je olike. Kdor trpinči živali, tep-ta cvetje, grdo ravna z različnimi predmeti, z knjigo, z orodjem itd., kaže prav malo srčne kulture, prav malo olike. Kakšno barbarstvo počenja npr. nekateri nedeljski izletniki: nartgajo si rož da jih komaj drže v rokah; čez nekaj časa se jih naveličajo in jih odvržejo. Drugi pa se veselijo cvetja v naravi, in če že utrgajo kakšen cvet, ga prinesejo domov in ga

(Nadaljevanje na 4. strani)

Ob stoletnici rojstva

velikega umetnika Riharda Jakopiča

Cez dober teden bomo obhajali stoletnico rojstva velikega slikarja in pionirja slovenske moderne umetnosti Riharda Jakopiča, ki je kot idejni vodja novega rodu zavestno ustvarjal temelje slovenski narodni umetnosti in jo dvignil na evropsko raven. Ob tej obletnici, ki naj bi izzvenela kot resničen praznik slovenske umetnosti, se bo zvrstilo mnogo najrazličnejših prireditev, ki bodo doma in tudi v tujini spominjale na enega največjih slovenskih slikarjev — mojstra slovenskega impresionizma Riharda Jakopiča.

Proslave so pravzaprav že v teku in bodo dosegle svoj višek 9. aprila, ko bo v Slovenski filharmoniji slavnostna akademija. Vendar se bodo jubilejne prireditve vrstile

tudi še naprej, kajti odbor za proslavo 100-letnice rojstva Riharda Jakopiča je sklenil, da bodo pripravili nad vse široko kulturno akcijo, ki naj zajame vsa področja slovenskega likovnega ustvarjanja; prikaže naj vse dosežke na tem področju in hkrati opozori tudi na odprte probleme slovenskega likovnega življenja.

Program proslav je zelo širok in se ne omejuje le na Ljubljano, marveč bo zajel vsa pomembnejša mesta v Sloveniji. Poleg osrednje slavnostne akademije, na kateri bo orkester RTV Ljubljana izvajal največja dela slovenskih skladateljev, so oziroma bodo prirejene zlasti številne spominske razstave, med katerimi bo nedvomno zavzemala posebno mesto retrospektivna razstava v ljubljanski Moderni galeriji, ki je bila tudi pobudnik za pripravo proslave stoletnice Jakopičevega rojstva. To razstavo namerava jo pozneje prenesti tudi v nekatera tuja kulturna središča, kot so Dunaj, Praga, München in Pariz. Prav tako pa pripravljajo tudi poljujočo didaktično razstavo, s katero bodo obiskali večje in manjše kraje Slovenije.

Ob stoletnici rojstva Riharda Jakopiča bo v spomin na velikega mojstra slovenskega impresionizma ustanovljen poseben Jakopičev sklad, iz katerega bodo letos prvič podelili Jakopičovo nagrado za posebne dosežke v sodobni likovni ustvarjalnosti, ki naj bi bila odslej stalna, vsakoletna kulturna manifestacija.

Med najbolj pomembne pobude, ki jih je sklenil uresničiti odbor za pripravo proslave stoletnice rojstva Riharda Jakopiča, pa je prav go-

B. Traven umrl

V starosti 79 let je umrl slavn pisatelj B. Traven, ki je vse do svoje smrti čuval skrivnost svojega pokolenja; šele zdaj je njegova vdova Gosa Elana odkrila, da se je njen mož pravzaprav pisal Traven Torsvan ter da je bil rojen v Chicagu v družini skandinavskega izseljenca.

Tako je šele smrt razkrila skrivnost, zaradi katere je glede pokolenja pisatelja B. Travena prišlo za časa njegovega življenja do najrazličnejših ugibanj in „odkritij“, ki so segala vse od trditve, da je Traven sin nemškega cesarja Wilhelma, pa do domneve, da gre za pobelega ruskega plemiča.

Ne glede na to, da nihče — niti njegovi založniki — ni vedel njegovega pravega imena, pa je pisatelj B. Traven postal znan po vsem svetu. To slavo mu je prineslo 17 knjig iz življenja malih zafiranih in izkoriščanih ljudi, kajti njegovi romani (da omenimo le neka naslovov: Zaklad Sierra Madre, Mrtvaška ladja, Upor obešenih, Most v džungli itd.) so prevedeni v številne jezike.

Jubilej slovenskega šolstva v Trstu

Z veliko kulturno manifestacijo v svojem Kulturnem domu so tržaški Slovenci minulo nedeljo zaključili proslave, s katerimi so počastili 80-letnico ustanovitve prve slovenske šole v Trstu, ki jo je leta 1888 pri Sv. Jakobu odprla tržaška podružnica Družbe sv. Cirila in Metoda. Zaključna proslava je potekala v znameniti srečanja in sodelovanja dveh generacij — nekdanjih učencev Ciril-Methodovih šol ter današnjih šolarjev slovenskih šol v Trstu. Tako je ta prireditev v gotovem smislu tudi imela namen, da stara generacija izroči današnji mladini nalogo in dolžnost, da nadaljuje boj za obstoj slovenskega življa na Tržaškem.

Pred 80 leti ustanovljena Ciril-Methodova šola v Trstu, kateri sta v poznejših letih sledili še dve podobni ustanovi v mestu, je kmalu postala žarišče slovenskega narodnostnega življenja in jez proti asimilacijskim prizadevanjem italijanske šole v Trstu in sploh na Tržaškem. V prvem letu je bilo na šoli pri Sv. Jakobu vpisanih le 47 otrok, toda leta 1913-14 je bilo na obeh šolah — pri Sv. Jakobu in na Akvedotu — že več kot 2000 slovenskih šolarjev, od ustanovitve do tedaj pa je šlo skozi obe šoli že nad 18.000 otrok slovenskih staršev.

Iz teh šol so izšle ugledne osebnosti političnega in kulturnega življenja Slovencev v Italiji, predvsem pa so te šole opravile ogromno delo za ohranitev in utrditev narodne zavesti med tržaškimi Slovenci. „Skratka, poživiljena narodna zavest našega človeka, njegova vnema in zavzetost, njegova pripravljenost tudi na materialne žrtve na račun razvoja celote, zgledni in požrtvovalni pedagogi — resnični vzgojitelji ter plod njihovih naporov — množica, tisoči mladih slovenskih ljudi, ki so zapuščali šolo pripravljene ali vsaj na dobri poti k premagovanju težav, osebnih in nacionalnih, brez kolebanja in oklevanja — vse to je bila Ciril-Methodova šola.“ Tako je rečeno v uvodnem članku, ki ga je za nedeljsko proslavo objavil „Primorski dnevnik“ in iz katerega povzemamo naslednje, v veliki meri tudi za

TRIGON 1969 V GRADCU:

„Arhitektura in svoboda“

Kakor smo v našem listu že poročali, bo v okviru letošnje „Štajerske jeseni“ v Gradcu prirejena tudi tradicionalna razstava TRIGON, na kateri sodelujejo tri sosedne države Avstrija, Italija in Jugoslavija. Tokrat bo ta razstava posvečena arhitekturi, in sicer pod geslom „Arhitektura in svoboda“.

Smisel in namen letošnje razstave je spodbuda zamisli, načrtov in osnutkov, ki duhovno prežemajo arhitekturo in ustvarjanje. Za razstavo so razpisali natečaj, namenjen prvenstveno arhitektom; vendar je sodelovanje odprto tudi vsem likovnikom iz omenjenih držav, ki se bavijo s temi problemi. Glede predpisov za razstavo je vsekakor zanimivo, da ni treba, da bi bile zamisli ali osnutki uresničljivi, marveč bodo sprejete tudi vizije prihodnosti, samo da imajo realno osnovo.

O delih, ki bodo prispela na natečaj, bo odločala mednarodna žirija, v kateri bodo po en arhitekt ali umetnostni strokovnjak iz dežel udeleženk, torej iz Avstrije, Italije in Jugoslavije, poleg tega pa še trije strokovnjaki iz drugih evropskih držav. Deset najboljših del bodo nagradili, razstavljenih pa bo dvajset projektov skupaj z nagrajenimi deli. Razstava bo odprta 4. oktobra v graškem Domu umetnikov, uredili pa jo bodo tako, da bo prenosna in jo bodo pozneje lahko priredili tudi v drugih krajih.

Na posebnem simpoziju v okviru Štajerske akademije bodo govorili o izidu tega natečaja, kjer bodo glavni govorniki udeleženci natečaja in člani žirije. Prireditelj te spodbudne ter svobodnemu in sodobnemu arhitektonskemu ustvarjanju naklonjene zamisli je kulturni referat štajerske deželne vlade, praktično izvedbo pa je prevzela Nova galerija pri deželni muzeju Joanneumu.

tavo akcija za zbiranje sredstev, s katerimi bodo v Ljubljani obnovili oziroma zgradili nov razstavljeni prostor — Jakopičev paviljon.

Tako zasnovana proslava 100-

letnice rojstva Riharda Jakopiča vsekakor pomeni izreden kulturno-umetniški dogodek, ki bo imel velik pomen za nadaljnji razvoj likovne umetnosti v Sloveniji.

Zbližujejo nas skupni cilji

„Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije mora biti dejavna tudi pri razreševanju kulturnih problemov naših narodnih manjšin v zamejstvu — na Tržaškem, Goriškem in Koroškem... Na omenjenih področjih kulturno prosvetna društva in amaterske skupine delujejo zaradi posebnosti njihovega položaja tudi na osnovi drugih programskih izhodišč kot naše organizacije. Vendar pa jih z napori ZKPO zблиžujejo enaka, če ne celo večja zavzelost za kulturno preobrazbo slovenskega človeka. Zbližujejo nas skupni narodno kulturni cilji. Zato je pomoč kulturno prosvetnim organizacijam Slovencev na teh področjih pomembna dolžnost ZKPO.“

Tako je izrecno poudarjeno v programskih smernicah, ki jih je

sprejel 5. kongres Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije, ki je prejšnji teden zasedal v Ljubljani in katerega so se kot gostje udeležili tudi predstavniki Slovenske prosvetne zveze iz Celovca ter slovenskih prosvetnih organizacij v Italiji.

Na kongresu so kritično pregledali dosedanje delo zveze, ki združuje več kot 500 kulturno prosvetnih društev in organizacij v Sloveniji, ter začrtali smernice za dejavnost v bodoče. Kako temeljita je bila razprava, kaže že dejstvo, da je v njej sodelovalo okoli 180 delegatov.

Za novega predsednika Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije je bil izvoljen Ivo Tavčar, ki je na kongresu obširno govoril o današnjem položaju prosvetnih in kulturnih društev ter njihove zveze v slovenskem družbenem življenju. Zahvalo pa je izrekel staremu vodstvu in zlasti dosedanjemu predsedniku Branku Babiču, ki je zvezo vodil skozi devet let.

KULTURNE DROBTINE

● Pod naslovom „Nekaj mladih Avstrijcev“ bo v študentski galeriji v Zagrebu prirejena umetnostna razstava, ki jo je sestavila lastnica umetnostne galerije v Celovcu Heide Hildebrand. Razstava bo obsegala skupno 35 eksponatov 14 avstrijskih umetnikov, med katerimi bodo tudi Korošci Bruno Gironcoli, Kurt Kocherscheidt, Kiki Kogelnik, Cornelius Kolig in Kolland. Po predstavi v Zagrebu, kjer bo odprta od 8. do 21. aprila, bo razstava v času od 6. do 31. maja prirejena tudi v Beljaku, in sicer v „Galeriji ob mestnem obzidju“.

● Italijansko ministrstvo za pouk, ki je pristojno tudi za vprašanja kulture in umetnosti, namerava urediti posebno kartoteko mikrofilmov, v kateri naj bi bile zajete vse umetnine Italije — od koloseja pa do antičnega novca. Ta inventarizacija naj bi v prvi vrsti služila znanosti, hkrati pa bi olajšala tudi iskanje umetnin, ki so izginate ali bilo ilegalno izvožene iz države. Za ureditev kartoteke bodo potrebovali predvidoma 20 let.

● V Skopju bodo 24. in 25. aprila praznili dvajsetletnico ustanovitve skopske univerze. Na jubilejni proslavi, katere častni pokrovitelj bo predsednik Tito, bodo sklenili, da bo ta najvišja prosvetna ustanova Makedonije nosila ime po prvih slovenskih prosvetiteljih Cirilu in Metodu. Pred novim univerzitetnim središčem, ki ga bodo začeli graditi letos, bodo postavili tudi spomenik bratoma Cirilu in Metodu, ustvarjalcema slovanske pismenosti.

Slovo od Jankota Zwitterja

Čprav je bilo že dalj časa znano, da boleha za težko boleznijo, je vesti o smrti Janka Zwitterja, p. d. Abuja v Zahomcu na Zilji, kljub temu bridko presenetila in globoko odjeknila ne le v njegovi bližnji okolici, marveč dobesedno širom po naši zemlji. Z Jankom Zwitterjem smo namreč izgubili enega izmed tistih stebrov, ki je na ogroženem zahodu našega narodnostnega ozemlja trdno stal na braniku, požrtvovalen in nesebičen v svojem delu za skupnost, odločen in neustrašen v svojem prizadevanju, da ohrani in posreduje dalje podedovane zaklade narodne zvestobe in ljubezni do materinega jezika. Ravno zaradi teh značilnih vrtilin je užival spoštovanje in ugled pri vseh ne glede na narodno pripadnost ali politično prepričanje.

Janko Zwitter je bil rojen leta 1910 v Zahomcu, kjer je z dvajsetimi leti prevzel Abujevo posestvo, na katerem — kakor je v nagrobnem govoru povedal tudi domači kmečki zastopnik — isti rod živi že od leta 1522. Poročil je Marijo Katnik iz Bicerjeve družine na Bistrici, vnukinjo avtorja pesmi „Tam kjer teče bistra Zilja“. Imela sta štiri sinove, ki sta jih vse vzgojila v zavedne pripadnike naše narodnostne skupnosti in koristne člane človeške družbe.

Vse svoje življenje je bil Janko Zwitter aktiven v naših narodnih organizacijah. Zato je leta 1942 tudi on moral z družino v izseljenišvo ter je z drugimi žrtvami nacističnega nasilja delil usodo pregnanstva v taboriščih Renitz, Rastatt in Gerlachshheim.

Ko se je leta 1945 spet vrnil domov, je poleg skrbi za dom in družino svoje sile posvetil tudi delu pri obnovi našega prosvetnega in zadržnega življenja. Bil je nekaj časa predsednik domačega prosvetnega društva in dolga leta

predsednik Hranilnice in posojilnice na Ziljski Bistrici. Svoje sposobnosti pa je vključil tudi v delo v širšem narodnem okviru — zlasti kot odbornik Zveze slovenskih zadrug in kot zastopnik drugih osrednjih organizacij koroških Slovencev. Prav tako pa je bil po letu 1945 skozi dve periodi tudi slovenski občinski odbornik v občini Straja vas ter ima mnogo zaslug za svojo rojstno vas Zahomec, tako za izgradnjo ceste skozi vas in še na drugih področjih.

Še bolj, kot je mogoče povedati v še tako iskrenih in toplih besedah, pa je v terek popoldne udeležba na pogrebu pričala o tem, kako je bil pokojni Janko Zwitter priljubljen in spoštovan: več kot tisoč žalnih gostov, svojcev, prijateljev, znancev mu je izkazalo poslednjo čast in se mu tako zahvalilo za njegovo delo, za njegovo požrtvovalnost in nesebičnost, za njegov idealizem. Med pogrebci je bilo videti predstavnike vseh v Zvezi slovenskih organizacij vključenih organizacij koroških Slovencev, zlasti pa številne odbornike Zveze slovenskih zadrug; pogreba so se udeležili generalni konzul SFRJ v Celovcu inž. Karmelo Budihna in konzul Željko Jeglič, predsednica zamajske komisije pri SZDL Slovenije Majda Bojčeva, slovenski občinski odbornik v Trstu dr. Rafko Dolhar, ravnatelj inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani Drago Druškovič in mnogi drugi predstavniki.

Pogrebne svečanosti sta imela domači župnik Anton Kuchling in častni kanonik Filip Millonig. Župnik Kuchling je v svojem govoru orisal umrlega kot neustrašenega, odločnega pripadnika svojega naroda, ki je moral zaradi tega v izseljenišvo; izrazil je željo, da se časi, ki so bili podobni peklju, ko večkrat sosed ni poznal sosedu, nikdar več ne bi vrtili. Ob grobu

pa so spregovorili in izrekli pokojniku zahvalo za njegovo dejavnost poleg župana strajevaške občine, zastopnika krajevne živinorejske zadruge in lovskega društva tudi predsednik Zveze slovenskih izseljencev Lovro Kramer, predsednik Zveze slovenskih zadrug Floro Lapusch ter kot zastopnik Zveze slovenskih organizacij in Slovenske prosvetne zveze Janko Ogris st.

Na domu so zapeli pevci pod vodstvom Vladimira Prušnika pesem „Rož, Podjuna, Zilja“ in s tem izpolnili posebno željo pokojnika, ter pod vodstvom Foltija Pavliča pesem „Na vas gore se jaz spominjam“, ob grobu pa še žalostnko „Vigred se povrne“.

Truplo Jankota Zwitterja je zagrnila domača zemlja in svežo gomilo je prekrilo cvetje. Toda po svojem delu in svojih vedno in povsod neustrašeno izpričanih idealih bo Janko Zwitter živel dalje med svojim ljudstvom ob Zilji, ki se ima v veliki meri prav njemu zahvaliti, da tudi pod Dobračem živi in bo živel slovenska beseda. V tem smislu ga bomo ohranili v trajnem hvaležnem spominu, žalujočim svojcem pa velja iskreno sožalje!

Bilčovs

Z veseljem smo zadnjo nedeljo pričakovali nastop igralske skupine SPD „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni, da nam na našem odru uprizori dramo „Metelj“. Že večkrat smo slišali, da prosvetaši „Danice“ dobro delujejo in da imajo izredno dobre igralske talente, ki znajo brezhibno podajati tudi najtežje vloge.

Ko smo se v nedeljo zbrali in do zadnjega kotička napolnili dvorano pri Miklavžu, smo že ob prvem prizoru igre lahko ugotovili, da se v našem pričakovanju nismo varali.

DEŽELNI POSLANEC LUBAS:

„Manjšina pomeni obogatitev“

Na okrajni konferenci Socialistične stranke Avstrije za okraj Velikovec je deželni poslanec in župan Josef Lubas, ki je bil ponovno izvoljen za okrajnega predsednika SPO, zavzel stališče tudi do narodnostnega vprašanja ter je v tej zvezi med drugim poudaril:

Jezikovna manjšina ne pomeni škode, marveč bi nasprotno celo lahko rekli, da predstavlja narodno in kulturno obogatitev. Zato pa mora poživitev nacionalističnih stremiljenj povzročiti resno zaskrbljenost. Naša politika v okraju je bila zgrajena na mirnem sožitju obeh narodnostnih skupin in bo to ostala tudi v bodoče. V prvi vrsti smo Avstrijci in Korošci in pri tem ne igra nobene vloge, katerega jezika se poslužujemo pri medsebojnem sporazumevanju. Nadaljevali bomo dosedanjo ravno pot, ki je bila v korist celotnemu prebivalstvu. To pomeni, da se v naših dejavnostih ne bomo pustili zavajati od ekstremistov katerekoli strani.

Posebej je deželni poslanec Lubas v tej zvezi pozval ÖVP, naj zavzame jasno stališče, kajti ne gre, da bi ljudska stranka na državni in deželni ravni pridigala mir, v krajevnih organizacijah pa stremela samo za pridobitvijo glasov.

Srčna kultura ...

(Nadaljevanje s 3. strani)

denejo v vazo, da jim krasi sobo in jih spominja na lep izlet v naravo.

Olikan človek je obziren in taktčen. Taktčnost je prizanašanje predvsem človekovim čustvom, njegovi tankočutnosti, morda občutljivosti, je čut za človekove osebne probleme, težave in posebnosti. Zato bi taktčnost lahko imenovali posebno tankočutno obzirnost, obzirnost z izostrenim poslušanjem za človekovo notranje življenje.

Ena izmed pogostih lastnosti, ki kažejo netaktnega človeka, je npr. radovednost. Pojavlja se v raznih oblikah: v odpiranju tujih pisem, v prisluškovanju, oprezovanju, kukanju skozi ključavnico, v nenehnem spraševanju za vsako malenkost, v dopovedovanju bolniku, kako slab je videti, in stalni in pretirani pozornosti do telesne napake in podobno. Netaktno je tudi prehitro posploševanje sodb o ljudeh. Če je posameznik slab, hudoben ali drugače zopr, ne bomo tega pripisovali vsemu kolek-

in je torej človekova olikanost lastnost našega vedenja, ki nanjo že od zunaj vsakdo zadene. Iz tega, da npr. pri pozdravljanju gledaš človeka v obraz, da v razgovoru paziš na lepo in pravilno govorjenje, da upoštevaš na cesti prometne predpise, se dostojno vedeš vsepovsod itd., se sklepa, da si olikan. Sploh pa je lepo vedenje, olikanost, bon ton, sodobne civilizirane družbe lastnost, jedro notranjosti, bistvo človečnosti.

Slovenska prosvetna zveza

bo ob 70-letnici koroškega skladatelja in harmonizatorja Pavla Kernjaka pridedila v nedeljo 20. aprila 1969 ob 14.30 uri v veliki dvorani Doma glasbe

KONCERT KERNJAKOVIH PESMI

Sodelovali bodo združeni mešani in moški zbori z Gur in iz Podjune ter moški zbor SPD „Kočna“ iz Sveč kot zastopnik Krščanske kulturne zveze.

Ljubitelji petja prisrčno vabljeni!

Kongres koroške SPO

V soboto 26. in nedeljo 27. aprila bo v Celovcu 14. kongres koroške SPO, ki bo med drugim razpravljal o dosedanem delu ter izvolil novo deželno vodstvo stranke. Med poročili bo nedvomno zavzemal osrednje mesto referat deželnega glavarja in predsednika koroške SPO Hansa Sime pod naslovom „Delo, napredek in varnost za Koroško“.

Kongres bo sprejel tudi smernice za bodoče delo, gotovo s posebnim ozirom na volitve, ki bodo prihodnje leto.

KOLENDAR

Petek, 4. april: Vel. petek
Sobota, 5. april: Vel. sobota
Nedelja, 6. april: Velika noč
Ponedeljek, 7. april: Vel. poned.
Torek, 8. april: Albert
Sreda, 9. april: Tomaž
Četrtek, 10. april: Methilda

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 85-4-24. — Tiska: Založniška in tiskarska družba zo. J. Drava, Celovec - Borovlje.

po naši zemlji

Železna Kapla

Kljub hudi zimi, ki nas je hotela letos že kar skriti pod snežno odejo, prosvetaši v Železni Kapli niso spali, marveč so pridno in požrtvovalno hodili na vaje, pa čeprav včasih po več ur pešhoje. Poleg pevske vaje, ki jo imajo vsak petek, so bile še vaje za igro. Naš društveni režiser Jurij Pasterk je izbral primeren komad, ki naj bi ustrezal sposobnostim igralcev in hkrati odgovarjal tudi okusu občinstva. Odločil se je za igro v šestih dejanjih „Dekle iz Trente“ ter zbral okoli sebe 17 igralcev in igralcev. Vaje so trajale večinoma do polnoči in če pomislimo, da so sodelovali večinoma kmečki fantje in dekleta, ki zjutraj res ne utegnejo spat tja v beli dan, potem jim je treba res priznati izredno požrtvovalnost.

V nedeljo 30. marca je bila v farni dvorani premiera igre. Polna dvorana in aplavz, ki so ga poželi, ter pohvalne besede predsednika SPD „Zarja“, da v Železni Kapli še nobena igra ni bila tako dobro podana — vse to je bilo igralcem priznanje za njihov trud. Vsi igralci so brez izjeme igrali dobro, za kar gre ne nazadnje zahvala tudi našemu staremuznanu iz Kranja režiserju Cegnarju.

Kapelški igralci so vloge, od katerih so bile nekatere prav težke, res dobro obvladali. Ne moremo mimo Cvetke (Štefi Grubelnik), ki je izvrstno igrala mestno gospodično, Mihi Jerlih pa je v vlogi njenega strica Skutnika podal podobo gorskega človeka, ki ljubi gore in... Tino, katere mož Matej se je popolnoma predal pijači in goljufiji. Na svoj račun so prišli tudi ljubitelji humorja, saj jim je bilo samo treba pogledati oba ravnatelja iz mesta Vrbanu in

Klemana, od katerih je zadnji vedno le jedel (saj ni bil zastoj ravnatelj zavoda za prehrano) ter je hodil v gore samo zaradi dobrega zraka, ki pospešuje prebavo... Pa tudi sirarica, stara ženka s humorjem, je poskrbela za dobro voljo.

Razveseljivo je bilo, da je predstavo obiskal tudi novi predsednik Slovenske prosvetne zveze Hanzi Weiss, ki ima na področju odrskega dela precej izkušenj; tudi on je izrekel pohvalo igralcem in režiserju.

Igralci so brez izjeme znali svoje vloge tako dovršeno podajati, da so se nam večkrat zasolžile oči, medtem ko smo se pri veselih prizorih od srca nasmejali.

Da je igra vsem številnim gledalcem res ugajala, je dovolj jasno pričel dolgotrajni navdušeni aplavz po končani predstavi. Po prisrčni zahvali, ki jo je izrekel predsednik SPD „Bilka“, ter povabilu na nadaljnje obiske smo se, v polni meri zadovoljni s kulturnim užitek, še dalj časa zadržali z dragimi gosti v prisrčnem razgovoru, ki ga je bogatila naša slovenska pesem.

ZAHVALA

Ob težki izgubi dragega in nepozabnega nam moža, očeta, brata in starega očeta, gospoda

Jankota Zwitter-ja pd. Abuja v Zahomcu

izrekamo srčno zahvalo vsem, ki so ga obiskovali bolnega doma in v bolnišnici ter mu lajšali težko trpljenje.

Posebna zahvala velja zdravnikom dr. Josefu Dabringerju in dr. Raimundu Binterju za skrbno nego med njegovo boleznijo. Zahvaljujemo se za zadnje spremstvo prečastiti duhovščini, občinskemu zastopstvu, predstavnikom slovenskih organizacij in ustanov, sosesčini, lovskim tovarišem in vsem številnim prijateljem in znancem od daleč in blizu.

Iskrena hvala za darovane vence, za ustmene in pismene izraze sožalja, povcem za prelepo zapete žalostinke na domu in ob grobu ter vsem govornikom za poslovilne besede na grobu dragega pokojnika.

Zahomec, dne 1. 4. 1969.

Globoko žalujoča žena,
otroci z družinami, brata in sestri.

Brezžično telegrafijo

so poznali že v starem veku

Čeprav je izrek „Čas je zlato“ dobil svoj pravi pomen šele v napeti moderni dobi, so se že stari narodi trudili, da bi iznašli način, kako najhitreje pošiljati važna sporočila. Posebno važno je bilo to v vojni.

Iz drame „Agamemnon“ grškega trageda Aishila (525—456 pred n. š.) izvemo, kako so leta 1184 pred našim štetjem — torej pred več kot tremi tisočletji — v treh urah sporočili v Agamemnonovo prestolnico Mikene vest o padcu Troje. Znak s kresom so z gore Ide blizu Troje preko otoka Lemnosa sprejeli na gori Atos na Halkidiki, nemudoma tudi sami zažgali kres in sporočilo je potem preko mnogih vmesnih postaj dospelo preko otoka Ikosa in Evboje v Beocijo ter preko morske ožine končno do mikanskega gradu. Razdalja je znašala 450 kilometrov in 150 kilometrov na uro je za hitrost obveščanja pred 3000 leti gotovo že prav lep dosežek.

Vendar je imela taka „brezžična telegrafija“ precejšen minus: uporabljali so jo lah-

ko samo za sporočila ob določenih pričakovanih dogodkih. Verjetno so opozorilne kresove prižigali tudi že prej ob vdoru sovražnih vojska in še mnogo stoletij pozneje, saj jih poznamo tudi iz naše zgodovine, kadar so hrumele proti slovenskim krajem turške horde. Tudi podnevi so lahko pošiljali sporočila z ognjem: naložili so nanj mokro dračje in potem z vlažno odejo po domjenem ključu spuščali krajše in daljše dimne signale.

Že Perzijci so tako sestavili celo „dimno abecedo“, ki so jo pozneje prevzeli tudi Grki. Ponoči pa je ta že precej zamotana optična telegrafija odpovedala. Dolgo so si verjetno stari narodi belili glavo, kako bi ob sovražnih napadih, ko je bila odločilna vsaka ura, tudi v temi lahko pošiljali na razdaljo tudi zahtevnejša sporočila. Rešitev je našel v 4. stoletju pred n. š. strateg in vojaški pisatelj Aineias. Prišel je na genialno idejo, kako povezati tedanje vodne ure s telegrafijo. Postojanki ki sta se hoteli med seboj pogovarjati, sta morali imeti dve čisto enako visoki in široki ločeni posodi. Nekaj nad dnom so jim morali izvrtati luknjo, ki so jo zaprli s plutovinastim zamaškom, še bolje pa je bilo, če so namestili na posodo pipo. Potem so morali izrezati iz plute nekoliko manjšo okroglo ploščo, kot je bila posoda široka v grlu. V to ploščo so zataknili palico, ki je imela na vsake tri cole (5,5 cm) zarezo. Vsaka palica je imela 24 takih zarez. Prej so se seveda morali domeniti, kaj pomenijo posamezne zarez. Prva na primer: „Konjeniki so vdrli čez mejo“, druga: „Težka pehota napreduje“ in tako naprej do zahtev za pomoč: „Potrebujemo preskrbo“, „Zmanjkuje nam vode“ in podobno.

Nebotičnik diamantov

V Ramat Ganu, mestu v bližini Tel Aviva, so odprli nebotičnik, v katerem je zbrano vse, kar zadeva trgovino z diamanti. Novi „nebotičnik diamantov“ ima 28 nadstropij in površino 20.000 kvadratnih metrov, po višini je drugi v Izraelu, z arhitektonskega stališča pa prav gotovo najpomembnejši dosežek v deželi. Stal je v našem denarju kakih 120 milijonov šilingov.

Pod zemljo je sedem, nad zemljo pa 21 nadstropij. V spodnjem delu nebotičnika so velikanska dvorana za prodajo diamantov, pošta, tri banke, pomožne službe in uradi oddelka za diamante pri ministrstvu za industrijo in trgovino. Vsa zgradba ima klimatske naprave, varuje pa jo najsodobnejši elektronski alarmni sistem. V „kletnih“ prostorih oklepne dvorane, v katerih so sefi in carinska služba. V poslopiju je tudi 400 uradov za podjetja, ki trgujejo z diamanti.

Obdelava diamantov je ena najpomembnejših industrijskih dejavnosti v Izraelu; zaposluje več kot 10.000 ljudi. Leta 1967 je Izrael izvozil nad 1.200.000 karatov diamantov, vrednih 2,5 milijarde šilingov. Spodbuda za to industrijo je prišla ob začetku druge svetovne vojne, ko so se v Palestino preselile tovarne za brušenje diamantov iz Nizozemske in Belgije. Čeprav so se pred časom lotili takšne industrije tudi na Kubi in v Portoricu in čeprav se je po vojni precej brusilcev vrnilo iz Izraela spet v Belgijo in Nizozemsko, pa se je domača industrija tako razvijala, da je doživela pravi čudež.

Leta 1940 so bila v Palestini štiri podjetja za brušenje diamantov, v katerih je delalo komaj 200 ljudi. Danes je nad sto večjih podjetij in poleg tega še 270 manjših obrtnih delavnic. Med zaposlenimi je veliko mladih, tako da se bo ta dejavnost gotovo še razvijala naprej.

so lahko dali 40 črk na uro. Vendar je bilo včasih tudi tako počasno obveščanje za oblegano postojanko življenjsko važno.

Nekaj pozneje so dosegli nov napredek z „baklasto telegrafijo“ aleksandrijskih inženirjev Demokleitosa in Kleoksenosa. Opisal jo je zgodovinar Polibios (200 do 120 pred n. š.).

„Oddajno postajo“ sta predstavljala dva nekoliko narazen stoječa zida, od katerih je imel vsak šest zobčastih nadzidkov in med njimi po pet odprtih. Levi je pomenil vrste, desni pa posamezne črke v tisti vrsti. Ustvarili so si abecedni kvadrat, ki ga podajamo tu z latinskimi črkami:

```
A B C D E
F G H I J
K L M N O
P Q R S T
U V X Y Z
```

Če so hoteli na primer začeti besedo s črko L, so na levem zidu položili baklo v tretjo odprtino, kar je pomenilo tretjo vrsto, na desnem delu zidu pa v drugo odprtino, ker je L druga črka v tej vrsti. Z več pomočniki je šel posel kar hitro od rok. Kadar je bilo besede konec, je potovala bakla za odprtinami od desne proti levi.

Če so se bali sovražnikovih vohunov, so lahko črke v abecednem kvadratu po dogovoru premešali in oddajali šifrirana sporočila.

Rekordi rekordov

V Londonu je izšla petnajsta, izpopolnjena izdaja slavne zbirke najrazličnejših, povečini nekoristnih podatkov, znana pod imenom „The Guinness Book of Records“. Poglejmo si nekaj rekordov, zbranih v tej 350 strani obsegajoči knjigi.

Najvišji človek na svetu je bil Robert Pershing Wadlow, ki se je leta 1918 rodil v Altonu v ameriški zvezi državi Illionis in je ob smrti dvaintrideset let kasneje meril 271,8 centimetra. Najmanjši človeško bitje doslej je bila Paulina Musters („Princesa Pauline“), rojena leta 1876, ki je bila ob smrti pri devetnajstih letih visoka 58,9 centimetra.

Najtežji človek je bil Robert Earl Hughes, rojen leta 1926 v Illionisu, ki je ob smrti leta 1958 tehtal 484,5 kilograma.

Kar zadeva najstarejšega človeka na svetu, je „The Guinness Book of Records“ nekoliko v dvomih, ker je starost področje, na katerem je najtežje priti do zanesljivih podatkov. Kljub temu, da je Sovjetska zveza poročala, da je 224 njenih državljanov in 368 njenih državljank že preseglo starost 120 let, je „Guinness“ za najstarejšega človeka proglasil Pierra Jouberta, francosko govorečega Kanadčana, ki se je rodil 15. julija 1701 in umrl 16. novembra 1814. Živel je torej 113 let in 124 dni.

Najrodovitnejša ženska na svetu je bila žena Fjodora Vasiljeva iz Moskve, ki se je rodila leta 1816 in umrla leta 1872. Rodila je 68 otrok: šestnajstkrat dvojčke, sedemkrat trojčke in štirikrat četverčke.

Najdaljši vlak na svetu je 15. novembra 1957 prepeljal tovor premoga iz Zahodne Virginije v Ohio. Sestavljen je bil iz 500 vagonov.

In najredkejša beseda na svetu? To je beseda „čin“, zaimek prve osebe ednine, ki ga smo uporabljati samo japonski cesar.

„Guinness“ seveda tudi seznanja bralce s kupom rekordov s področja človekove prehrane. Zelo zanimiv je recept za glavno jed, ki jo „postavijo na mizo“ beduini, kadar se jim možijo hčere ali ženijo sinovi: jajca skuhaj v trdo, natlači z njimi ribe, z ribami piščance, s piščanci pečene ovce, z ovcami kamelo in vse skupaj speci.

In za konec še iz poglavja „Razne informacije“: Johann Heinrich Karl Thieme, grobar Aldenburga (Nemčija), je v svoji petdesetletni karieri izkopal 23.111 grobov.

Ivan Cankar:

NA KLANCU

31

Lojze je odgovarjal mirno, kakor da bi ne bilo nič trpkega v učiteljevih besedah.

„Sebe gledam povsod, seveda! Kdo gleda drugače? Jaz sem rojen na klanca, na klanca siromakov in pečat mi je bil vtisnjen na čelo že ob rojstvu, pečat berača, ki je obsojen na žalostno smrt. Zato, glej, je bilo zastoj vse moje upanje — če bi se dotaknil zlata, bi se izpremenilo v oglje, kakor v tisti pravljici...“

„Fatalist! Ne verjamem ti, da bi se bil upiral. Če veš, da si obsojen, ne moreš imeti ne volje ne moči — in sploh je bilo smešno, da si se upiral, če si vedel, da si obsojen.“

„Nisem fatalist, stvar je drugačna. Zgodilo se je morda čisto slučajno, da sem spoznal svojo usodo... in koliko jih je, ki je ne poznajo, ki ne vedo, da so obsojeni; nosijo na čelu pečat, ki jim je bil vtisnjen ob rojstvu, in upajo in se mučijo do konca. Če pade človek desetkrat pod križem, vstane spet in se opoteka dalje. Jaz pa sem spoznal, da ni vredno vstajati več in da je bolje obležati na mestu.“

„Če misliš, da je tako bolje, ti ne morem ugovarjati. Zame je bolje, da se trudim; če me razočara življenje danes, me razveseli morda jutri... Ako misliš, da bi bilo tvoje delo brezuspešno, bi bilo seveda neumno, da bi delal.“

Razgovor je bil učitelju neprijeten, poklical je krčmarjevo hčer, ki je nesla kozarce skozi izbo.

„Gospodična Ana, zakaj ste nas ostavili? Prisedite malo!“

„Ali me ne poznate?“ se je nasmehnil Lojze.

Pogledala mu je pazljivo v obraz, zardela je in oči so se ji razširile od začudenja. Lojze je vstal in ji ponudil roko.

„Tako pač niste mislili, da se bova srečala po tako dolgem času...“

In obema so se misli srečale, nekaj lepega se je zasvetilo iz preteklosti. Ona, pol otrok, on mlad študent, sta sedela v izbi sama, sonce je sijalo. Sklonil se je k njej, jecal je nerazumljive besede in vroče ustnice so se dotaknile ustnic, oba trepetajoča, zardela v lica, plašna kakor grešnika. Sedela sta roko v roki, molče in nista si upala pogledati v oči... To je zasijalo v življenje kakor žarek sonca, ki ga za trenutek odkrijejo oblaki; zasijalo je in je izginito.

Zdaj je stal pred njo suh, bolan, raztrgan; obraz se mu je izpremenil, poraščen je bil, v lilih so bile globoke jame, zoprne zarezne so bile ob ustnicah... Srečale so se jima misli. Ani se je stisnilo srce od žalosti, Lojze pa se je naglo iztreznil.

„Kod ste hodili tako dolgo?“

„Po svetu; zdaj se vračam domov; morda se vidiva še kdaj.“

„Kaj se poznata?“ je vprašal učitelj; rdečica mu je bila stopila v lice.

„Od prej se poznavam,“ je odgovoril Lojze. „Takrat je bila gospodična še otrok in gospodje iz trga še niso zahajali sem.“

Pili so dolgo, toda razgovor ni bil zelo živahen. Zunaj se je popolnoma razvedrilo, sonce pa je bilo že davno zašlo, vsa dolina je bila že v globoki senci.

Lojzetu je bilo vroče in omamilo ga je vino, ki ga ni bil navajen; Ko je vstal izza mize, se je skoro opotekel. Ana mu je dala roko v slovo, ali bala se ga je in vesela je bila, ko je šel. Njemu pa je bilo srce mehko od obilnega vina in od spominov. Obraz mu je bil še bolj upal, oči so bile rdeče obrobljene, hotel je povedati v slovo nekaj lepega in ljubeznivega, toda jezik mu je bil težak in spotikal se mu je.

„Jaz grem zdaj umret, Ana!“ je dejal, ko je držal nje-roko; smehljati se je mislil prešerno, a smehljaj je bil top in oduren. „Umret grem, Ana... in kadar...“

Misli so se mu zmedle, učitelj je prišel mimo in se je zadel obenj, da se je Lojze opotekel v veži.

Vračali so se skupaj proti trgu, hoda je bilo skoro dve uri in stopali so hitro. Cesta se je bila že čisto posušila; na nebu so se vžigale zvezde, ali mesec še ni bil vzšel in temno je bilo. Lojzetu je obraz gorel od vročine, v životu pa mu je bilo mrzlo in veder je pihal skozi tenko sukno. Iz početka je hodil malo težko in slabo mu je bilo, potem pa se je polagoma iztreznil in zaželel si je veselega razgovora.

„Vsi so obsojeni, vsi, prijatelj! Nič ne govori! Jaz sem bil daleč po svetu in sem videl naše ljudi: vsi hlapci, vsi siromaki s klanca! Poglej njih zgodovino — tisoč let hlapčevstva! Tisoč let strašnega truda in nič niso dosegli...“

Učitelj ni odgovarjal, Lojzetu je bilo to zoprno in umolknil je.

Zvezde so svetile zmerom jasneje, na vzhodu se je belilo, vstajal je mesec in pričelo se je lesketati srebrno na snegu, ki je pokrival vso dolino. Noč je bila tako lepa, da je bilo Lojzetu mehko pri srcu. Hotel je zapeti fantovsko pesem, ali glas mu je bil tako hripav in surov sredi tišine, da se ga je sam prestrašil. Tovariša sta hodila molče poleg njega.

